

Iratzeder

PINDAR ETA LANO

(1920-1941)

Fitxategi hau “liburu-e” bildumako alea da,
liburu elektronikoen irakurgailurako prestatua.

Liburu gehiago eskuratzeko:

<http://armiarma.com/liburu-e>

Iturria: *Biziaren olerkia*, Iratzeder. Gero, 1983

<http://klasikoak.armiarma.com>

Egileari buruzko informazioa:

<http://zubitegia.armiarma.com/?i=44>

9-6-40

Gerlan hil zaitan

Mixel anaiari,

bihotza haurretik

su-gartu dautalako.

Hautan nihork ez dezala

Pertsu ederrik bila.

Hautan deus ere ez baita

Baizik-eta

Pindar, auhen, amodio

Eta goiko bozkario...

«Euskara, Euskara,
Jalgi hadi kapora!»
(Detchepare, 1545)

Euskara, oi, Euskara! zutan da gorderik
Mendez mende egoki Euskaldun gogoia,
Ez baitzaioke hurbil kanpoko gezurrik.

Euskaldun gaitzen karra, amaren goxoa,
Itsas, mendi azantzak dauzkatzu, Euskara.
Zu zare arbasoek utzi hats beroa.

Begiratzen gaitutzun mintzaire xaharra,
Gazten bihotzetan dena su ta soinu
Pil pil ari zareno gutan zer indarra!

Kanpozale baikare geroak lazten nu,
Bainan itzal litake arrotzaren menta
Doakizun jauntzia gaurgoiti bazinu.

Ez egon ilunpean, zato jauntziketa,
Urrez eta iduzkiz beztiko baitzitut.
Ager zaite, Euskara, xuti-ordu baita.

Argi zirrintan joanik bilduko dauzkitzut
Loreak, hitz beroak eta zero pindarrak,
Nere bihotz pilpirez josiko baititut

Ager zaite, Euskara, utz pilda zaharrak;
Emazu ba soinean jauntzi kartsu hori,
Gaindi egiten baitaut nere gazte karrak.

Pago buruak apal, ibaiak kantari,
Mendi leizeak soinu, zero gaina sutan,
Buru gora eta nausi erdarari,

Zure mendi zokotik jauts zite pertsutan.

I. ETXEAN

NERE ETXEA

Ke urdin bat zarion etxe kaxkoari
Xoriak zuhaitzetan ziren kantuz ari:
Nere etxea
Xuri, gorri zoin eder zitzaitan ageri.

Mendi larrutu azpi xoragarri hortan
Kaxko gorri batekin agertzen zitzaitan.
Nere etxea
Agertzen zitzaitan ba... bainan ametsetan.

Ardura ustez-eta hegazpean nintzen
Hasperenka jarririk nunbeit naiz atzartzen:
Nere etxea
Ametsezkoa baizik ondikotz, ehintzen.

Munduraturuz geroztik hirian naiz bizi.
Etixerik ez baitugu ethez etxe goazi.
Nere etxea
Haurrean zoin zen ere jada dut ahantzi.

Ez naite bozkaria herrirat joan arte.

Egoitza triste hura zertako dut maite?

Nere etxea

Dut bihotzean deitzen; zertako ba ote?

Oi, amattoaren begi ñabar ezti hori

Nun ote da? Nun? ez zaite aspaldi ageri

Nere etxea,

Betiko udaberri neri irriz zari

Donibane, 26-7-38

ARREBA

Gure haur denboraz orroit zira ote?

Ahantziko zaitan ez dut uste,
Arreba, hil arte...

Itsas bazterrean biek elgarrekin
Ontuts zer lasterkak ditugun ba egin!
Zoin dohatsu ginen nork lezake jakin!

Gure haur jostetez orroit zira ote?

Ahantziko zaitan ez dut uste,
Arreba, hil arte...

Orori behatuz irriz ginen ari:
Ez ginagoken so bata bertzeari,
Irri egin gabe kuxean elgarri.

Gure haur irriez orroit zira ote?

Ahantziko zaitan ez dut uste,
Arreba, hil arte...

Behin mutiko bat harrika jin zaitzun;
Ni lasterka jinik joan zen hortik urrun.
Zuretzat nor ote ez dezaket bentzun?

Balentriño hortaz orroit zira ote?
Ahantziko zaitan ez dute uste,
Arreba, hil arte...

Lehen zer irriak, zer nigar goxoak,
Biek elgarrekin egin ditugunak!
Beha bezat luzaz zure behakoak!

Amodio hartaz orroit zira ote?
Ahantziko zaitan ez dut uste,
Arreba, hil arte...

Tartean etxerat naizenean jiten,
Irri gutiago zaiku segur jauzten,
Bainan ez zaizkigu kantuak ahanzten.

Gure kantu hetaz orroit zira ote?
Ahantziko zaitan ez dut uste,
Arreba, hil arte...

Kantuz ari gare ba, bainan noiz arte?
Bertze bat eta zu noiz joanen zarete?
Zaozi bozik! ... Noizbeit... nitaz orroit zaite.

Gure haur denboraz orroit zira ote?
Ahantziko zaitan ez dut uste,
Arreba, hil arte...

Laresoron, 25-6-38

*Bi arreba bazituen: bat begi urdin,
bertzea begi beltz.
Ondoko pertsuetan salbu, begi
urdin hari da mintzo*

BEGI BELTX

Begi beltzen goait nago
Aspaldi ditut ikusi gogo
Iluntzerat badoa...
Ez dezaket goait orai geiago
Nere arrebañoa.

Begi beltzak nun dira?
Horra nun nagon heien begira
Iluntzerat banoa...
Etorri gabe nun ote zira,
Nere arrebañoa?

Etxean, penak lagun,
Maiz dira kexu, maiz dira ilun.
Gogorrik bekakoa,
Ez duzu uste maite zaitugun,
Nere arrebañoa?

Begi eztiendako
Bizia ez den boz ikusteko,
Zabalik bekakoa,
Zato ba, zato, bihotz ardiko,
Nere arrebañoa

Ezpeletako Kurutzean, 15-7-38

ARRATSEAN

Xoriak kantuz, zerua urdin
Zurekin goizik dut hurrupatu
Lore zabalen usain goxoa.

Orduko goiza gaur itzul dadin,
Arrebañoa, egizu kantu
Hurruparaziz bozkarioa.

Donibanen, 7-2-39

ATZO

Atzo bira bira
Dantzan aitu zira.

Argiz itsu, keaz zoro,
Soinu zirimolean,
Irriz, kantuz, dantzan oro
Aitu zizte batean.

Atzo bira bira
Dantzan aitu zira.

Arin arin errabian
Dantzan, begiak arrai,
Aitu zira gau guzian
Eta lo zaude orai.

Atzo bira bira
Dantzan aitu zira.

Orai zuri beha nago
Lo zurrungan egoki,
Zenbatenaz urusago
Naizen ni bazinaki!

Atzo bira bira
Dantzan aitu zira.

Doi bat zare aberetu:
Soinuz burua gogor,
Atzarriko zare histu,
Zozotu eta mokor.

Atzo bira bira
Dantzan aitu zira.

Bai eta ni belauniko,
Jaunarekin goxatzen,
Noizbeit zure argitzeko
Otoitzez ari nintzen.

Donibanen, 7-2-39

BEGIAK URDIN

Begiak urdin,
Zangoak arin,
Zenbat irri dut egin.

Gogoa airez aire
Bihotza ere:
Guziak eder dire.

Begiak urdin,
Zangoak arin,
Jainkoa dut nerekin

20-8-39

XAN

Xan!

Zure ezpain biziari
Zenbat aldiz den erori
Nere izen goxo hori!

Banindagon iluntzetan
Zurekilan irriz, kantuz,
Banindagon ametsetan
Zure boza hurrupatuz.

Bozkario barnagorik
Nihun baden ez dut uste,
Kantu hoitaz orroiturik
Atseginez nuzu bete.

Orai ere egun batzu
Hits bazaude edo eri,
Ezti-ezti: «Xan» diozu
Eta heldu naiz kantari...

Xan!

Zure ezpain biziari

Zenbat aldiz den erori

Nere izen goxo hori!

Donibanen, 5-7-40

II. HERRIARI SO

PERTSUTAN

Nahi nintuzke denak pertsutan ezarri.
Zuhaitz azpi batean aurkitu orduko,
Begiak zuri, xutik, pertsuka naiz ari.

Nere begi hitsari agertzen bazaizko
Lillura zerbeit edo bihotz bat amultsu,
Ezinbertzez sutan da pertsuka hasiko.

Hori gabe bizia hain da hits, hain pisu...
Doi bat airatu gabe egun bat ez nauke,
Hain dut airaldi hoitan gogoia dohatsu.

Orroit-minak harturik atsegin banuke,
Nere pilpirak oro pertsutan banitu...
Egiazko pertsu hoik nork eman detzazke?

* * *

Bihotza ahurrean, Herria, huna ni
Huna ere zuk eman gogoño suharra:
Aski trufa dautzute trufaka eskaini.

Begia amesten zait, banago begira...
Gaur lo pisu hortarik has zite jeikitzen
Eta argi, aberats zatozkit barnera.

Sort-herriko bazterrak, ar zaizte mintzatzen.
Zuen gogoeta hok jauzaraz bet-betan,
Lurpe ixil hortarik nitan sar ditezen.

Eta pertsularien tanpezko su hortan,
Arkaitzetarik sortu Euskara harturik
Gaztentzat emanen dut Herria pertsutan.

Larresoron, 16-7-40

ORRO IKARAGARRIA

1936

Euskal-bihotzak irakitan...

Zure bozaren azkartzera,
 Itsasoa, berma!
Amatto baten samurra
 Zait gaur orroama
Bihotza urratzen dautan
Harrabots bat egun hautan
Haizeak han harat baiterama.

Gaur tiroka ari dire
 Herrian elgarri,
Salbai gaixtoenen pare
 Odolez egarri.
Jaunak ez dezake onar,
Minez leherra baitakar,
Anai arteko gudu gaitz hori.

Anai odola herrari
Eskainiz nasairik,
Euskadi gure amari
Bularrak beterik,
Haurñoak hurrupatzean
Hilen dire gerruntzean.
Zer aterako da? zer? ... hortarik?

Han orai zenbat gorputz hil!
Zenbat gauz lazgarri!
Nolaz ahantz, nolaz ohil
Hainbertze tzarkeri?
Zerk batetara detzazke?
Jauna emozute bake...
Oi, kanoiaren burrunba hori!

BARKA

España hortan izan da segur asko bitxikeri:

Horra nun zaikun etorri

Euskadirat Galtxagorri

Jainkoaren amodioz jazartzerat apezeri.

Berriki apez suhar bat hil beharrez zeramaten;

Hil-harrietan tiroka odolez estali zuten.

Ifernuan zer irriak orduan egin dituzten.

Apez gaixoak begiak, suharrik, zerurat dauzka,

Gizon bat doa lasterka

Bularrak zilatzen diozka:

Jaunak bezala hiltzean dio: «Jainkoa, oi, barka!»

Apez haren kar sailduak lurak ikusi balitu

Bai eta zer gizon gaitzaz mundua zuten gabetu,

Lurak berak hiltzaileak, segur, zituzken suntsitu.

Nor zen? Zer egin ote du? maitatu herri zaharra
Eta langilez leherra
Itzularazi ongira.

Nor zen? Apez suharrena: Aitzol, Aitzol kartsu hura.

Garrak ezeztatu nahiz bihotza dute zilatu;
Bainan gure bihotzerat gar hek zaizkigu airatu.
Zure heriotzak, Aitzol, fruituak emanen ditu

...-3-37

ZORIGAITZEZKO EUSKADI

Euskal-Herriko zero ez-tian, hedoi beltzak bildu dira;
Haitzen artetik izigarriko sistutan ari da herra;
Odol berozko iturburu bat doa menditik behera...

Auhenkatzetik nehoiz ez geldi,
Zorigaitzezko Euskadi!

Lanerat goizik gizon gaztea abiatu da kantari;
Bainan anaia, ustegabea, tiroka zaio jazarri:
Oihu samin bat botatuz kolpez zauriturik da erori.

Auhenkatzetik nehoiz ez geldi,
Zorigaitzezko Euskadi!

Bere haurñoa salbatu nahiz, ihesi joan da joan ama;
Laster mendiez alde huntarat besoetan baderama:
Zori oinazen artetik doa. Gaixo amaren marruma!

Auhenkatzetik nehoiz ez geldi,
Zorigaitzezko Euskadi!

Zelaian bada harri meta bat, erditik kea dario...
Jabe zaharrak, hurbil jarririk, nigarrez behatzen dio.
Zenbatek dute aiten egoitzer tristerik erran adio!
 Auhenkatzetik nehoiz ez geldi,
 Zorigaitzezko Euskadi!

Amodiozko Jainkoarentzat hori egin omen dute.
Jainkoarentzat bazterrak erre eta apezak hil ote? ...
Zu, otoi, Jauna, gure herriaz zerutik urrikal zite.
 Auhenkatzetik nehoiz ez geldi,
 Zorigaitzezko Euskadi!

Berritz ohiko irrintzin badoala mendiz mendi.
Gure herrian burrunba tzarra ez dadin geiago adi:
Ezin hilezko gure Euskadi berritz ere atzar bedi;
 Jainkoa lagun, bai berpitz hadi,
 Arbaso gaitzen Euskadi!

Larresoron, ...-3-37

ARBASOEN DEIA

Oihana intzirika

Entzun dut mendian...

Auhena airatu da errekaz erreka,
Ikaraturik joan da ihesi pottoka,
Neronek egin nuen harperat lasterka.

Oihana intzirika

Entzun dut mendian...

Urratu daut bihotza

Oihu samin horrek.

Haitzen erroek edan odolaren botza
Jin zaut harpe hartarat. Oi zer gau beltz latza!
Aitek ikasi dautet beren zorigaitza.

Urratu daut bihotza

Oihu samin horrak...

Aitek zeru lurreri

Ziote nigarrez...

«Zertako ixuri dugu bada, odola ixuri?

Euskaldunak zatitan direlako jarri,

Herria ez zaiote orai maitagarri.»

Aitek zeru lurreri

Ziote nigarrez...

Otoi, urrun zakizkit

Intzire sarkorra!

Aiten arimak, nundik jinik ez dakit,

Zirimola batean hor iragan zaizkit...

Ilunbetan bihotza urtzerat doakit.

Otoi, urrun zakizkit

Intzire sarkorra!

Etsitzen nuelarik

Harpean nigarrez,

Bet-betan agertu zait behere hartarik

Argi xuri zirrinta, urrez gorriturik...

Laster haizatu baitu gaua haitzetarik,

Etsitzen nuelarik

Harpean nigarrez.

Gure Euskal-Herria

Ez zaiku, ez, hilen.

Argiak jabaldurik oihan beltz guzia,

Xutik oihu egin dut, atzarriz mendia:

Euskadik izanen du bere iduzkia!

Gure Euskal-Herria

Ez zaiku, ez, hilen!

Uztaritzen, ...-3-38

1938 ABERRI EGUNA

Oi, nere bihotzeko Sort-Herri gaixoa,
Zenbat zaitut maite!

Herri minez herrian hiltzerat banoa...
Gau egunez deraukat zu baitan gogoia.
Geiago ez naite

Bizi atsegabetan. Zato Herioa!

* * *

Donibane ikusten zaitut gain huntarik
Itsas bazterrean:
Eresiak doatzi ezkil orotarik:
«Gaur Pazko dugu, Pazko», diote gorarik;
Poza bihotzean
Pitzarazten baitautet, bazterrak beterik.

Zuk duzu diotenaz aurten ikusiko
Aberri Eguna...
Itsaso ñabarrari uhainak janeko
Bozkarioz jauzteka betan ari zaizko;
Jauntzi ederrena
Zeruari egungo Jaunak eman dako.

Hunaraino pestaren azantzak hel diton,
Ixil, itsasoa!

Ez dut abestirik, ez oihurik entzuten...

Gaur Aberri Eguna ez deia egiten?...

Ba, baina gaurkoa,
Lehengoa bezala ez da, ez izaiten.

Aberri Egunaren urrungo azantza

Entzun dut bet betan.

Larrungo gibeletik, (Oi, zer pesta beltza!)

Jin zaut Euskotar odol beroaren botza...

Luzaz ametsetan

Egotu naiz orduan, ilunik bihotza.

Asko ikusten ditut, han gudurat gaki

Eder eta sano;

Tiroen artetikan kantatuz ibilki...

Zer kar saindua duten munduak balaki!

Nola hiltzeraino

Kurutze ikurrinak dituzten atxiki!

Orai lurrari odol eta ke dario...

Oi, Herri gaixoa!

Haur emaztek etxeri diote adio.

Aitari soldadoak oldartu zaizkio

«Gora Jaun Goikoa

Eta gora Euskadi», erortzean dio

Bai, Aberri Eguna ikusi dut aurten

Nigar egitean:

Intzireak baizikan ez ziren entzuten.

Zorigaitzezko pesta abertzalek zuten:

Kar saindu berean,

Herriari odola eskaintzen zioten.

Lehen abertzaleak hedatuz zoazin

Euskadi guzira;

Ortzirale saindu bat gero zaiote jin;

Hemen geienek dute «tolle» oihu egin...

Gure dei suharra

Jauna, entzun zerutik Pazko etor dadin!

* * *

Oi nere bihotzeko Sort-Herri gaixoa

Zenbat zaitut maite!

Herri minez herrian hiltzerat banoa...

Gau egunez deraukat zu baitan gogoia.

Oi, urrikal zaite

Zure Euskal-Herriaz zerutik, Jainkoa!

Donibanen: 38'eko Pazko biharamunean

GERNIKA

GERNIKA!

Zure kantu sarkorra
Entzun dut gau huntan:
Aditu izan nuen
Jadanik askotan:
Bozkarioz bihotza
Gainditzen zitzaitan.
Gaur egin dut gogotik
Nigar ilunbetan...

GERNIKA!

GERNIKA!

Ikusten zaitut hilen
herria iduri;
Etxe aurtikitz baizik
ez zare igeri...
Udaberria irriz
dago munduari:
Harri beltzetan lore
guti zait ageri.

GERNIKA!

GERNIKA!

Orai datza ohiko
Kartago bezala,
Paret beltz handi batzu
baizik ez dauzkala.
Jazko Euskaldun-iri
haren gorputz hila
Nigarrik egin gabe
nola ikus, nola?

GERNIKA!

GERNIKA!

Xoratzen iluntzen daut
hitz horrek bihotza.
Mendek jakinen dute
haren zorigaitza...
Numanze ta Kartagoz
ez gaitezke mintza,
Goraki erran gabe
Euskadin, han, datza:

GERNIKA!

AMETSETAN

Ametsetan gaur aitu naiz,
-Gertatzen baizait maiz-
Iduzkia urrunean
Urtu zen urean,
Suzko iturri luze bat
Ixuriz plaiarat...

* * *

Betbetan itsaspetik zait iri bat ageri
Ur ondoan ikusten dut asko arrantzari;
Emaztekiak karrikan dire oro jarri,
Barkuen sare handiak antolatzen ari.

Etxe ttipi batzuetan dire denak bizi;
Bela eta arrauekin urean doazi;
Emaztekiak kantatuz etxean dagozi:
Gaur lehengo Donibane dut berpitzarazi.

Xoraturik iri hortan, haize bat bezala,
Jende eta gauz orori behatuz nabila,
Bihotzetik hasperen bat maiz doakitala:
«Zorigaitzez Donibane ez da orai hola...»

Hor, hegazpean atxo bat zait gero agertzen:
Ohakoño bat higituz ari da kantatzen:
«Lo, lo, ñiñi, egizu lo; ar indarren biltzen,
»Lehen ongi, orai gaizki baikare bizitzen.»

Jin bezala suntsitu zait iri maite hori...
Ur ondoko ilunbetan naiz tanpez atzarri;
Pergolako soinu hori errepikan zen ari...
«Lehen ongi, orai gaizki atxoak haurrari.»

Zertako ba soinu horren entzutearekin
Zertako hasperenka has eta oihu egin?
Euskalduna harpetarat berritz itzul dadin?
Ez, atxoa, berri gaiten mende berriekin.

Zu lehen, gu orai, gauden Euskaldun, atxoa.
Hemen gaitz xarmegarri bat hedatuz badoa,
Bainan, Donibane, beha harat: Jaun Goikoa...
Lehen ongi, orai, gaizki, gurea geroa!

Larresoron, 2-7-38

MAITE ZAITUT

Aiten etxe hegazpean gaur ilunik nintzen jarri,
So eginez Lapurdiko gain larrutu ñabarreri;
Xoraturik hegazpean naiz oihuka xutik ari:
«Maite zaitut Sort-Herria.»

Haurretikan dut maitatu Aitorren lur gozo hura.
Jaz «Ez maita» erran zuten: banindoan hil hobira...
Ez nakien maite nuen; bainan egun diot gora:
«Maite zaitut Sort-Herria.»

Etxeko haitz zaharrari ostoa ainitz joan zaizkio;
Adar luze eihartu bat zeru alde doakio...
Halatsu da Sort-Herria. Oi bihotzak ilun dio:
«Maite zaitut Sort-Herria.»

Aitek eman eder hura herriari joan diote:
Gazte askok ergeldurik ja eskuara utzi dute;
Ezker, eskuin, nerekilan, gutik erran lezakete:
«Maite zaitut Sort-Herria.»

Husten ari da onborra; noiz arte da haitza bizi?
Azken muskil itzaldunak oritzerat badoazi...
Zer egin ba? Nere ahal guziak gaur huntan dauzi:
«Maite zaitut Sort-Herria.»

Nik harentzat pekoz gora ditut oro ezarriko.
Oi, ondikotz! zertako dut basa-ostoz estaliko?
Ez, bizia zain hiletan horri eman behar zako.
«Maite zaitut Sort-Herria.»

Erranen dut nekazailer: «Iraul bozik zure landa.»
Gazter berriz: Egon garbi: ederra da zure enda.
Bihar apez izanen naiz: haitz zaharra biziko da...
«Maite zaitut Sort-Herria.»

Beso hil bat luzatzen du bortz exurrak zabaldurik;
Jainkoari Sort-Herria oihuz dago ezindurik.
Beso hori muskildu-ta, hil nahi dut aitorturik:
«Maite zaitut Sort-Herria.»

Arbona, 1-9-38

NUNDIK?

Basarri,
Nundik datorkit
Su hori?

Bularrak erretzen dauzkit;
Ez nauke mintzatu gabe;
Bainan zurekin hain naiz herabe...

Basarri,
Nundik datorkit
Su hori?

Deus ez naizela badakit:
Ixildu behar ninteke,
Zu goraiatu gabe ez
nauke...

Zure hats aberatsak bero ezadala
Bai eta sutan ezar zure den bihotza!
Zure ganat pindarka badoakitala!
Gaur zure goresmenak gora erran bitza.

Munduan pekoz gora dire gauzak oro.
Jadanik gauz orotaz naiz dudatzen ari.
Kiresterat banoa... Zerk ba unki liro?
Zerk pitz nere bihotza? Zer? Nork? Zuk, Basarri.

Ikusi izan zaitut atzo, Domintxinen.
Zure hats azkarrari pertsua zarion...
Eleketa bezala lasai ari zinen.
Bakotxak harriturik hau gizona zion

Zure hatsak ez zauzkan eleak botatzen.
Ez, Euskaldun mendien usaiño gozoa,
Abendaren indarra, nituen aditzen,
Haize-hego epela eta itsasoa.

Sort-Herria zaion zure ahoari.
Zu behin ikusirik ez deia ametsa?
Zoin ahalgetzen naizen erranez: Basarri!
Ametsezko hatsa!

Basarri,
Nundik daukazu
Hats hori?
Nundik duzun erradazu,

Odol kea bezein suhar,
Itsas haizea bezenbat azkar?

Basarri,
Nundik daukazu
Hats hori?

Bainan ez ote zaizkitzu,
Gerlan hil Euskalduneri
Joan azken hatsak, zuri etorri?

18-9-38

LURPETIK

Lurpetik Larrunerat igan zaiku Aitor.
Mendi gaina zilatuz, sugarrez jauntzia,
Bere ontasunaren ikustera dator.

Hor agertzen ohi da haren arpegia,
Zaharrek diotenaz, hamar mendetarik,
So egiteko zertan daukaten Herria.

Izarrak mendi alde dagotzi bildurik.
Gaua da gaua... gau bat beltz eta beroa!
Ikaretan zuhaitzak dire ukurturik.

Auhen sistuz zelaian ari da Hegoa.
Etxeko jaunak dio, leihoen hestean:
«Jaunak dakien zerbeit gertzatzera doa.»

Entzuten ere dire burrunbak lurpean.
Dena su, dena ximist da tanpez agertu
Aitor, Euskaldun Aita, Larrungo gainean.

Buru gaina izarrez zaio inguratu.
Aspaldian lo zagon Aitor arbasoak
Bere begi zuhurrak idekitzen ditu;

Eta, zero alderat luzatuz besoak,
Intzirika ximistan zaiku lurperatzen,
Atzarri direlarik lurpeko orroak?

* * *

Ator! nun zare? zer zaitzu gertatzen?
Zer zaio hoin jasan gaitz zure begiari?
Hanbat zerk dautzu ote bihotza zauritzen?

Aitor, Ator! zurekin nigarrez naiz ari,
Gau beltz lazgarri huntan itsu nagolarik.
Zertako ba zertako auhen luze hori?

Han, zer da gorri hura zerupe hartarik?
Urrungo ilunbeak zerk erretzen ditu?
Ez da argi-hastea... Ez ahal da surik?

Anai arteko gerla... Herra da nausitu.
Odol, ke, dolu, nigar, horra Aiten lurra!
Zerk, Aitorren bihotza, jabalduko zitu?

* * *

Ur-xirripak doatzi menditik behera.
Agortu nahi ditut: gaindi egin dute...
Nigarrak joaten dire herri arroztura.

Basarri, Oxobi ta guziak, zatozte,
Aitorren nigar hoiien luzaz edateko.
Oro su kirets hartaz erre, ase zaizte.

Oihartzunez oihartzun gora erraiteko
Aitorren bihotz-mina, edan hurrupaka.
Herriari gauza hoik erran behar zaizko.

Olerkariak oro goazen intzirika;
Euskalduneri deika, goazen herriz herri,
Beren Aita osoki ez dezaten uka.

Zuk behar duzu berritz lurpetik etorri,
Erranen baitaukute zoratu garela.
Oihu egiozu ba Euskal-Herriari!

Zure deiak arkaitzak inarros detzala,
Zazpiak batetarat diton berritz etor.
Bai hamar mende gabe zato gaur bezala:

Lurpetik Larrunerat igan zaite, Aitor

Donibanen, 18-1-39

ZENBAT GAZTE...

Zenbat gazte arin arin, mendiz mendi ibilirik
Diren nunbeit gau batez hil, tiro batek odolzturik!
Zenbat gazte urrunerat diren arrai abiatu!
Euskaldunen balentriak nork erranen ote ditu?

Zuen hatsak noren karrak ditu noizbeit berpiztuko?
Euskaldunen ttipitzetik noiz girade geldituko?
Dugun gorets gure euskal izaitea, gure gazten
Bihotz hutsak, Aiten fede eta lurraz bete ditin.

* * *

Nere lanak eta oro ordainduak zaizkit jada,
Bihotzeko nere deia nunbait sartzen balinbada:
«Euskararen zain biziak ja baitire histen ari,
»Ez ditzagun jos hil mender, jos ditzagun Geroari.»

Baionan: 39

IBILI NAIZ

Ibili naiz bidez bide

Dena su, dena kar,

Ibili naiz bidez bide.

Nere mintzaldi suharrez

Oro sugartu beharrez.

Ibili naiz bidez bide

Dena su, dena kar,

Bainan trufak nausi daude.

Niri hoztu zait kar hori

Bai eta bertze askori,

Euskaltzale bezenbat

Kasko gogor baikaude.

* * *

Noiz izanen girade

BAT?

ITZAL BAT

Orizune mendiko arkaitz gorrietan
Zeru zolatik hurbil, zer egun goxoak
Iragan ditudanak kantuz, ametsetan...

Garazi gainetako deskantsu osoak
Zeruko bake hartaz ninduen betetzen,
Jabalduz nere gogo ta bihotz gaixoak.

Bozkarioz beterik atzo jautsi nintzen
Hire ikustekotan, Lapurdi urdina...
Zer ote hu gaur hola nahasten, iluntzen?

Itzal bat hurbildu zaik lotsatzen hauena:
Zainak, bihotzak husten dituen itzala.
Ni joan gabe irria, gaur aldiz auhena.

«Egun ez bada bihar, gerla dugu gerla!»

29-8-39

Eihalarretik itzuli-eta

BEGIAK

Begiak ilun, begiak gorri,
Guziak zaizkit etorri,
Dang, dang jo baitu egun ezkila
«Gerla ote dugu gerla?»

«Ez dakit eta...» Gerla gauz latza!
Zoazte, urtzen zait bihotza.
Ez zadazue hola begira
Zoazte, noan elizara.

«Jauna, Jaun ona, oi, zoin argiak
Diren gizonen begiak!
Entzun nezazu beltz edo urdin
Hetarikan urrun dadin.

Bai, urrun dadin gerla beltz hori
Irriz dauden biziari.
Bai, irriz dauden edo bederen
Gerlarekin hets ez ditén.»

Ondikotz! jada jo dut ezkila.

Bai, begi maiteak «Gerla!»

Zenbatek dute beren behako

Xoragarria galduko!

Nigarrek, suek janen dituzte

Bainan... ikusiko dute:

Zeruko argiz beteko dire

Gerla beltzak hilik ere.

Gerla-ezkila zinez jo ondoan

3-9-39 Donibanen

LARRUNGO MENDIA

Larrungo mendia,

Ama Bihotz bat bezein zabala, burua gora bazaude.
Tirainek nahi lukete ito pean daukazun Herria,
Bainan marrumaz ikaraturik itsasperatzen dirade.

Maite zaitut nik haize-hegoak zaituelarik hurbiltzen,
Zure patxadan ager-araziz mendeek zilatu zimurrak.
Maite, galernak dautzuenean burua lanoz apaintzen;
Ilun-nabarrak dauzkitzularik urdintzen, histen bizkarrak.

Larrungo mendia,

Bazterrez bazter nabilalarik maiz nago zuri begira:
Ardura eta polliki duzu aldatzen zure jauntzia.
Eta Lapurdi guzirat doa zure gainaren lillura.

Uda goizetan, irriz, jauzteka, gazteak jiten zauzkitzu.
Zenbatek duten zerutik hurbil gain hortan elgar maitatu!
Lurreko goiti behegien jaun, oro ikusten ditutzu:
Zure buruak, mendeak hiltzen, pean ikusten baititu.

Larrungo mendia,

Arbaso gaitzak itsas bururat joaki ditutzu ikusi.
Maiz duzu edan Aitek garraitu etsaien odol gorria.
Orroitzapenen mendi zaharra, orori zaude nagusi.

Zure errekak hautsez, nigarrez, irrintzin luzez beteak,
Urdin, hits, gorri beti zirare gogoetan hor egoki.
Bururatuko zaizkotenean zero lurreri mendeak,
Tirainak sutan azkenik zuri jinen zaizkitzu salbaiki.

Larrungo mendia,

Ororen jauna, nere gogoa zure baitan sar dadila
Eta su pean ito orduko lehengo Euskal-Herria,
Pertsutan, oihuz, Euskaldun hats bat zeruetarat doala

Donibanen: 31-12-39

DONIBANE

Donibane,

Itsas-ondoko gain ixiletan jarri naiz zuri begira:
Hor zaude beti Larrungo pean zabal dohatsu ta erne,
Zuri behatuz ene begiak laster lanotu baitira.

Uda guziez hunat heldu naiz luze nigarrez aitzeko.
Maite baitzitut nahi zintuzket suhar, nagusi, Euskaldun:
Eta banoki, atsegin gose, arrotz ausarten biltzeko,
Aiten legeak beti geiago zoin aise uzten ditutzun!

Beha! Lurrari uhain zabalak azkar oldartzen zaizkio.
Beha! orroaz tirain zaluak barnean sartu nahiak.
Euskal-Herriak, oso egonik, zure lurrari zor dio.
Zure arkaitzak ez bitza gurit arrotz lazoen lohiak.

Santa Barbarako gainean: 4-7-40

BAZTERRAK LO

Haitzpe goxo batean lasaiki jarria
Bazterrerri so nago, gogoia bertsutan.
Hor ditut Urrañako pentzeak, herria
Eder eta erdi lo uda sapa huntan.

Belarraren usainak hartzen daut gogoia
Eta sendiarazten bazterren ederra:
Zeru zola, sorroak, Larrungo kaxkoa.
Guziak zabal, azkar, baketsu lo dira.

Iduzkia pisu da; bero da gaur, bero:
Mendiari dario izerdi urdin bat...
Belar idorren sartzen etxeakoak oro
Ari dire ixilik bil-ahal bezenbat.

Urruña, azkar, zabal, baketsu lo zira.
Han egoitzeri gora daukazu Eliza,
Lo senditzen baititut karraren pilpira
Eta Esperantza.

MENDIAK SU

Anaia, beha nerekin Mendi haukien ederra:
Sorbaldak hezur badaude eta burua zoin gora,
Altzoan diren etxetan ezin sartua beldurra.

Iragaitan lanoak ari zaizkote fereka,
Mendeal eta hegoak soinu ez errekaz erreka,
Eta goizeko argia su-pindarretan musuka.

Gerlak jin eta gerlak joan. Mendiak xutik egoki.
Bi aldeetan Semeak dena odol hil izaki,
Eta daldara bat gabe patxadan daude lasaiki.

Hemen bazine, Anaia, mendi buruen pizteko!
Lo dauzi... eta gazteak hoztu ala hil baitzaizko,
Euskal-Herria ari da, histen, arrotzen betiko...

Bizi garenak hotz gaude; zuk, bil zazu, bil, Anaia,
Gure zaintzeko, dena su, erori uzta nasaia;
Bil zuen gogo kartsuen aize zirimol arraia.

Sistuz inarros zatzue Mendi harroka zaharrak!
Eta, iratzar ditezen bihotzak eta hezurak,
Mendi gaineri burrunban doazkotela su garrak!

Larresoron, 5-8-41

GAINEZ GAIN...

Elgarrekin gainez gain ardura gabiltza
Gure pean ikusiz Haltsuko zelaia
Aldi oroz baitzauku arintzen bihotza.
Zer xoraldi gozoak, gain hoitan, anaia!

Kantari goazilarik bidexkaz bidexka
Patarraren buruan hantxet dugu haitza
Zahar ta xut egoki lanoer kilika,
Pean dabilkiola iratzeen dantza.

Gain baterat orduko, izerditan, irus;
Zerupea urruno, bazterrak zabalo!...
Ez baitetzazkegu-ta nehoiz aski ikus
Haitzpean jarri-eta bagaude erdi lo.

Osto ferden artetik sumatzen ditugu
Lanoak andanaka bahatxe ibilki,
Zer-nahi gogoeta jiten baitzauzkigu
Bai eta zeruz zero lanoekin joaki.

(POTTOKA)

Larre gain zabal hartan orroit zare behin
Nola zaikun emeki hurbildu pottoka,
Muttur puntta xuri beltz, zaintsu eta arin,
Doi bat egin ginezon eskuaz fereka?

Eta buztana harro gan zen larrez larre,
Lano sorroetara gan zen zirurika.
Hoa, arin eta zalu, ibil betiere;
Gain zabal hoitaz mozkor, hoa laster pottoka.

Hoa zalu, hoa gainez gain eta zora hadi
Euskal-Herri maiteen gozoaz, ederraz!
Hoa, gazte, heien zeru lurrak behazkik ta adi.
Hoa, gazte suharra, hoa, kantatuz euskaraz.

Gerlan hil hortaz bertze bati
Larresoron: 2-8-41

ETXE ZAHARRA

Haltsuko plazan badago
Mendeek jana, paretak zilo,
Atxoa baino ximelduago,
Badago xutik aspaldian lo.

Guzia hezur ta zimur,
Hor da oraino kaxkoa gora:
Aize-zirimol, uri ta elur
Hartan guziak nausi baitira.

27-7-41

III. ZERU-PETIK

MENDITTO...

Menditto baten gainean hurbil zeru gainari
Zabal zabala jarririk, dena xuri ta gorri,
Gure apezgaitegia da urrundik ageri.
Zeru eztiaren pean zoinen den xoragarri!

Bere hegadak zabalik hegaztin baten pare
Iduri du joan nahia maldatik airez aire;
Bainan lurrari josia egoten da halere
Munduari emateko beti zer nahi lore.

Baratze hartan liliak edertzen dira oro;
Burua zeru alderat dagozi lerro lerro;
Usain eztez mundua beteko dute gero.
Lur hobea ahal zenetz nago ni Larresoro.

Zoin ixil eta gozo den Errobiko ibarra!
Haren ikusteaz nehoiz unatuko ez gira.
Jaunaren bakean balitz zeru litake lurra.
Jauna, zorigaitzetarik etxe on hau begira!

Bakantzak bururaturik atseginekin nator:
Etxetikako bidean begiak daude idor,
Nere buraso maiteak utzirikan ere hor.
Jainkoarekin ilunik dagonik ez da nehor

Ikastetxe maite huntan nehor ez dago alfer,
Jainkoarentzat gudua hasiko baita laster;
Deusik ez ikasirikan ez baititake ager,
Argiaren ekartzeko ilunpean daudener.

Uztarria pisuturik, haurra, penetan ez jar:
Zoaz San Frantsesen ganat, ukan dezazun indar;
Harma bat bezala gora, gurutzea badakar,
Eztia dauka bihotza izanik ere suhar.

Apezgaitegi maitea, bihotzetikan agur.
Zure haurrak ez bedite eginbideaz beldur.
Zuk eginentzat ez dakit nola eskerrak bihur:
«In te tuosque a Deo gratiae effundantur».

NEREKIN

Ditazken gozoak oro
Bihotzerat jin zaizkit:
Zoin den dohatsu, zoin bero!
Zartatzerat doakit...

Lorietan dut gogoa;
Airez aire banoa...
Zorionez naiz zoroa:
Nerekin dut Jainkoa!

Zeru lurrek balakite
Nor dudan bihotzean,
Ikara bat balukete
Neri so egitean.

Lorietan dut gogoa;
Airez aire banoa...
Zorionez naiz zoroa:
Nerekin dut Jainkoa!

ITSASOA

Itsasoa!

Zuri behatu gabe nola egon naite?
Zure boz latzarekin, otoi! mintza zaite;
Erradazu zertako zaitudan ba maite.

Itsasoa!

Zertako bada pizten dautazu bihotza?
Ez ote zare zu maiz hiltzaile bat beltza?
Hezurak itsaspean ez ote dabilta?

Itsasoa!

Zertako ur ondoan naiz ardura jarri,
Xoraturik behatuz tirainen dantzeri?
Zertako harroketan niz kantuz maiz ari?

Itsasoa!

Zertako zuri beha nago xoraturik?
Amaren besoetan zu ezaguturik?
Horrek ez du ematen holako lillurik.

Itsasoa!

Zerk du ba zure baitan xoratzen gogoa?

Zabal zabala zare, muga gabekoa:

Gogoratzen dautazu gure Jaun Goikoa

Larresoron

14-6-38

URRIKIA

Oi, Jauna, noren esku goxoak
daut niri sorbalda unki?

Arrunt etsituz nindoalarik
nork erran daut hain goxoki:

«Ez etsi, haurra, otoitz egizu:
Jaunak barkatzen badaki.»

Zerutikako dei ezti horrek
indarrak berritu nauzki.

Zure bihotza ideki duzu
kar hortaz nadin balia,

Odolez hustu zare enetzat
zerura nadin lehia,

Eta nik, Jauna, ukatu zaitut
eginez nere nahia.

Betiko sua merezi nuen:
eman dautazu bizia.

Berriz lehengo biderat noa,
Jauna otoiztu orduko:
Iduzkiari zenbait hedoiño,
oraino gelditzen zaizko.
Bai, joan nahi dut zero alderat,
joan nahi dut belauniko:
Jaunak bezala pairatuz ditut
azken lanoak kenduko

Baionan
9-10-38

ZATO NERE GOGOA!

Ilun-nabarreko aizexka bazoan sorroz sorro
Eta belarren daldara hil zait bihotzean...
Arbonako gainttoan xutik, ileak harro harro,
Xoraturik bainindagon iduzki sartzean.

Ametsetan nindagon ala bizi nintzen ez dakit,
Bainan halako goxo bat lurrari zarion,
Oraino atseginez zainak daldaratzen baitzaizkit:
Bai, lurrari gau azantza hortik entzun nion.

Bazterrak berdintzen, iluntzen ari dire:
Han mendi ñabarrak itzal dire bilakatu,
Goiko azken lano gorria histen ari da ere.
Tanpez ditut sasipeak entzun dena sistu.

Orgak patarrari behera intziraka doatzi,
Nekatzaila ari da segaren xorroxten
Eta behiak marrumaka etxe alde datortzi,
Haurraren deia nunbeitik baitute entzuten.

Oiharzunari ehausika zakurra zaio ari.

Horra nun nexkatxa boz bat airez aire doan...

Barna sartzen zait baserriko gau eresi hori:

Mundua, zoin goxo zaren lokartzerakoan!

Gogoa lanodun herrian arinik zait ibilki.

Azantza baino gorago badoa ezkila:

Direnak oro otoitzean ari dira extiki

Nihau otoitz egina niz... airetan nabila!

Hotz ikara batek ametsa joan daut eta...

Gaua Lurra

.....
Zato, nere gogoa, zato! goazen laster hotz baita;

Goazen suko sorgin dantzen luzaz ikustera.

Zato, nere gogoa, zato! bai, utz ametsak oro.

Ez has orai intzirika; zato bizitzera.

Elgarrekin saindu gitezen, jinen baitzaiku gero

Argi zabala darraikon, goiz ilun-nabarra

Baionan, 21-10-38

ZURI NAGO

Bihotzari auhen maiz doakio,
Orotarik dudak jiten zaizkio,
Orduan zuri so jabalduz dio:

Nere ama, zuri nago.

Jaunari jarraiki nahi nitzaio;
Bihotza ere gaur hurbiltzen zaio:
Plazerrari berritz laster darraio...

Nere ama, zuri nago.

Amodioz zainak hustu baitzaizko,
Joan nahi nitzaio joan belauniko;
Bainan... ez diota eginen uko?

Nere ama, zuri nago.

Jaunaren begia hain baita gozo
Nere bihotzari begira bezo:
Errozu ba nola nitzaion mintzo,

Nere ama, zuri nago.

Bai, Ama, zinez dut saildutu gogo.
Bakarrik neholaz ez dut iraungo;
Zurekin beldurrik ez dut geiago;
Nere ama, zuri nago

Baionan: 31-10-28

URTE BERRI

Artxiloko gainerat nitzaitzu etorri.
Hatsanturik aspaldi naiz oihuka ari.
Nagusitu nitzαιο itsas-orroari:
Zato, zato, Urte-Berri!

Su-gar lilluratzailen ke berotik urrun,
Zure begira nago izotz sarkor huntan,
Bihotza intzirika ta gogoia ilun
Geroaren ilunbetean.

Besoak zabal nago gaur zure begira,
Elgar besarkatzean baitzaizkit hetsiko.
Zure jauntzi ñabarren petralak noiz dira
Itsas mugan mainatuko!

Zorionez jauntzirik zato, Urte Berri!
Olarro hegaldunak, gogoeta beltzak...
Kentzen ari daizkote nere odolari
Indar eta esperantzak.

Zertako bada dautazu berantets-arazten!
Hurbildik entzuten dut tirainen oldarra:
Beren dretxoak-eta finkatuak diten
Langileak jeiki dira.

Errumes ezinduen auhen deiadarrek,
Gerla burrunba latzek ikaratzten naute
Eta aize sistuen intzire sarkorrek
Hilen deia deramate.

Errazu, aztaparrak ba ote dauzkatzu
Bihotzen xehatzeko? Lazten nauzu orai...
Urte-Berri, begiak nolako ditutzu
Dena odol edo arrai?

Ilunbeak haizatuz Artxilorat jin zait
Ileak harro-harro, jin zait Urte-Berri:
Bi besoak luzatuz erraiten daut: «Garrait».
Dena nigar, dena irri.

«Garrait... Garrait» diote harpeek eztiki...
Uhainek bereturik beren harrapoan
Hitz hori itsasperat dute eramaki
Sekulako bas-orroan.

Garrait... eta bakea noizko dugu beraz?
Bizkitartean orai, ez gaitezke lokar,
Euskal-arima baita elgarren indarraz
Uholdetik zaindu behar.

Leihorreko arkaitzak erdi janak daude;
Itsasoak bazterrak ondatuko ditu.
Aintzinekoer nolaz hainbertze uholde
Ez zaizkote nagusitu?

Uholdeari traban emogun Euskara.
Guri da aurten, guri, borrokan aitzea;
Garraitzeko hor dugu, tiraineri gora,
Artxiloko Gurutzea!

16-12-38

OREN BELTZA

Aste sainduz

Nardatzen nau iluntzeak: hets, otoi, hets leihoak.
Geroaz bai eta lanoz gaur hasi naiz asetzen.
Ametsik aski egin du nere buru gaizoak
Guziak auhen batean baitire akabatzen...

Orai nere gela ilun, gogoia ilunago,
Kurutzeñoari buruz belauniko begira,
Orotarik urrun, behex, istan bat mutu nago
Eta nere gogoetak doi bat argitzen dira.

Hor ilunpetik uste dut zerbeit ikusten dutan:
Bai hurbil, agertzen zaizkit gizonen zorigaitzak.
Zenbat odol, zenbat nigar, munduko bazter hautan!
Ez du bakerik izanen nehoiz ene bihotzak?

Aski, mundua, gorde zak baisai minddulin hori.
Beraz gutarik baktzak bihotzminak baditu;
Ametsetan baizik ez da zorionik ageri?
Eta zuk, Kristo, zertako duzu hola pairatu?

Gaur, bakarrik ilunbetan, belauniko zinauden;
Auhenez, besoak luze, zerbait urrundu nahiz...
Beha nere zorigaitza bezalakorik baden
Itotzer zinen jadanik odolez eta lohiz.

Kurutzea dena odol duzu ikusten hurbil
Eta guziz, pean duen gure lohi gizona...
Kristo, badakit guretzat behar zinuela hil,
Gure gainerat ixuri odol baliosena;

Bainan baratze hartako ilundura beltz horrek
Zertako dautzu etendu eta zaurtu bihotza!
Saindutzen ote zituzten auhen luze horiek
Ameslarien auhenak, oren zorigaitza?

Bai, ikusten dut zertako nere oren beltzetan
Ardura erortzen naizen kartsuki belauniko
Eta kurutzeñoari so egiten diotan
Nere bihotz zaurtuaren goxatzeko, pizteko.

Dohatsu dohakabeak, bozkaria zaitetze!
Kristo, gu bezala jautsiz ilundura hortarat,
Gure bihotz gaixoeri gaur hurbildu zaiote,
Harenari lotu eta, doazin loriarat.

Bai, zabal leihoak, zabal: bazterretan gaua da.
Begiak arrai behatuz, zoin den eder gau beltza!
Pitz zaite, nere arima, entzuten baitut jada
Igangeko loriaren urrungo arramantza

Baionan: 39

ITXAROA

(Itxaroa: esperantza.)

Itxaroa, Itxaroa

Goizeko dantzari xorua,

Arin arin norat hoa!

Lo dauzi bazterrak oro.

Nun habil hor sorroz sorro?

Itxaroa, begi urdin,

Beha zadan jabal nadin.

Ez egon nitarik urrun.

Ihintza urretzen baitun,

Itxaroa, bozkaria,

Idor nere arpegia.

Itxaroa, Itxaroa,

Goizeko dantzari xorua,

Arin arin norat hoa?

Guziak dirade ilun.

Irririk gaur ez da nihun.
Itxaroa, jauntzi luze,
Haugi, gaiten irriz ase.

So batez, otoi! pitz nezan.
Jin gabe zoin luze hizan!
Itxaroa, haugi dantzan
Esperantzak argi gaitzan.

Itxaroa, Itxaroa,
Zeruko dantzari goxoa,
Bake zadan gogoa

ZERUKO MAITEA

Bakarrik ilunbetan ez nauke; nun zira?
Zato, nere maitea, nere xoratzera.
Lohiz betea nago hemen belauniko,
Noiz agertuko zaren noizbeit ikusteko.

Hedoi ilunek egun gordetzen zaituzte
Ezin niteke egon. Banoa, banoa...
Hedoiatarik harat zutaratu arte:
Hain dut ikusi nahi zure behakoa.

Banoa gainetarat elorritz elorri...
Bainan jada uste dut ikusten zaitudan,
Hedoiak ohildurik baitzira etorri:
Nere maiteki beha, hor zaitut airetan.

Agur! bihotzez agur, oi, nere maitea.
Ilargiak derautzu burua apaintzen.
Jauntzia urdin eta izarrez betea,
Nere ganat zoin eder ziraren agertzen.

Agur, nere maitea! zoin ederra ziren!
Zure lillurak nauka zerurat josirik.
Orok utzirik ere ez nauzu utziren.
Bozkariotan nago zu gaur ikusirik.

Etsitzen dutanean griñaz eta kexuz,
Gauaz heldu nitzaitzu nigarrez begira.
Laster argitzen nauzu goxoki behatuz,
Hain garbi, hain amultsu, hain eder baitzira!

* * *

Nere lurreko gauak argitzen baititu,
Zure lillurak irriz zerurat nerama
Nere oihuak beti ditutzu aditu.
Zoin goxo den zerurat erraitea: Ama!

Donibanen: 16-9-39

FRAILEA

Mintzo zitzaitan fraile xaharra
Eta bazauzkan haren mintzoak
Xori arinen sistu gozoak,
Bazterretako lillura.

Mintzo zitzaitan fraile lañoa
Lilluraturik nindagokion: haren
baitari nasai zarion
Zeruko bake osoa.

Begiak apal mintzo zitzaitan,
Osoki bere baitan sartua.
Maiz banindagon goiko zerua
Ez ote zen haren baitan.

3-10-39
Beloken ibilli-eta

HAUR ZAIN

Nere pentze zokoa lorez betea da.
Orotarik badira: urdin, ilun, ferde.
Guziak argi, garbi... Maite ditut jada.

Denak oraino ahul, neri beha daude.
Hekien ikustean egiten dut irri,
Guziak maitagarri, pullit baitirade.

Pullit hori argitik zaiote etorri.
Oi, loreak nereak, ez detzazket unki,
Hain niz beldur histea heien pullit hori.

Oi, zonbat maite dudan, bakotxak balaki!
Hain arin, arrai eta ezaxol zarezte.
Eta zuen lazteko naiz hemen egoki...

Zuen begi pulliter begira nago maiz,
Zeruko eder hura oraino baitute.
Oihu egin nahi ta, irriz egoki naiz...

SOINU-KETA

Griñak oro gauak estali-eta,
Harat hunat noa, burua gogor,
Begitartea hits, bisaia mokor.
Banoa herrestan gau-soinuketa.

Oro lo, oro beltz, bertzerik ez maiz.
Zure ateari xoilki dario
Argi eta soinu: banoakio
Erortzen nitzaitzu erranez: «Ni naiz».

Eskua luzatuz xutitzen zira.
Bozkarioz, argiz osoki itsu,
Zurekin jartzen naiz, irriz, dohatsu;
Eta soinu gozoz xoratzen gira.

Luze nago luze soinu aditzen.
Banoa, banoa ez dakit norat:
Gora airez aire mundutik harat,
Ez baitakit-eta zer ari naizen.

Ametsetan, nagon gau eztihoitan
Zer ari naiz: irriz ala nigarrez?
Ez niza ke urdin egina tanpez?
Ez niza ibilki gora airetan?

Xoraldi hoikien nere laguna,
Erradazu nola soinuek ote
Beharria unkiz egiten dute
Zeruan bakarrik gerta daitena?

10-39
Baionan

HERRIRAT ITZULI

Herrirat itzuli naiz herrirat itzuli...
Zorionez beterik arin arin kantuz.
Gaua jin arte nuzu gainez gain ibili,
Gauz ororen gozoa luze milikatuz.

Itsasoaren gatzia, zeruko urdina,
Pentzen ferde bizia ditut hurrupatu.
Ahantzi zait osoki nere bihotzmina,
Lilluraz, pertsu gogoz naiz egun mozkortu...

24-12-39

HOGOI-URTE

Jauzi batean irriz sortu naiz zero azpiko bizian
Bozkarioa bazterrez bazter nahiz orotan ereini.
Guziak argi eta dohatsu izanez nere herrian
Dohakaberi nahi nioten zorion hori eskaini.
Bihotz zaurien goxatzerat naiz bihotz erditik leiatu
Irri batean iragan zauzkit iturburu-hotz bat urte.
Kopet ilunak arraitu nahiz egin dut irri ta kantu:
Zoro naizela diote.

Gaur hogoi urte izaki eta, orai ari naiz gizontzen.
Nere bihotzak ereman alde naiz orai arte ibili;
Bainan huna nun xede azkarren ordu handirat jin naizen
Haurreko urte goxo hoitarat behar naiz egun itzuli.
Zerutik hurbil, mendi buruan, gogoetan naiz egoki,
Bazterrerri so orroitzen bainaiz jada iragan egunez.
Gain huntaraino zelai beltzari gaua dario eztiki
Orroitzeari oro ixilduz indar geihago eman ez.
Ikusten ditut nere amaren behako maitagarriak
Haren hatsaren gozo xamurra oraino hurbil sendituz;
Arrebarekin itsas-ondoan egin ditudan irriak;
Etxeko afal-ondo beroak, ari baikinena han kantuz.

Begiak argi, zangoak zalu, eta bihotza hain bero,
Agertzen zaizkit maite nituen nere lagunen andana
Eta hurreko toki argiak, goiz arraiak eta oro...
Hau atsegina bihotz zolatik gaindi egiten dautana.

* * *

Zeruko hedoi beltzak sugartuz, iragan da itzal latza.
Eskuak luze ta dena hezur sua botatuz ahotik,
Hegalak gaua bezenbat zabal, iragan da zorigaitza:
Guziak odol, guziak nigar uzten baititu ondotik.
Mendipe hoitan oihan bat beso zerurat luze badaude,
Neguko haize auhenkariak lastu adarrak iduri.
Bi aldetarik Euskal-Herrian auhenez ari dirade
Gerla gorria odol xurgatzen ari zaiote orori
Bihotz gabeko itzal beltz horrek errabian du erretzen
Suzko hats hartaz, dohatsu dauzin edozoin jende bihotza:
Nere lagunen begi urdinak ikusi ditut goibeltzen;
Gizon guziak bizi direno atsegabetan dabilta.
Oro nigarrez, oro begi beltz, eta nik orai zer egin?
Nola iragan atsekabetan, nola ez egin nigarrik?
Zorigaitz beltzak ez ote zaitu bizi huntan jo basairik?
Atsekabea ote da beraz mundu huntako legea?
Zertako dugu zorionerat oro geraman lehia?

Bai, ikusten dut, zuretu duzu guzien atsekabea
Zoriona den zerurat doan zurekin gure begia.
Nigarrez nigar doatzi oro ez baitakite nun bila
Atsekabeen ilunben petik zinezko bozkarioa:
Aberen pare gizona triste lur beltzari so dabila.

Heldu naiz heldu, Kristo suturik, idor ditela begiak.
Atsekabeak neretzen ditut, neretzen apez jauntzia.
Nere baitarik ohiltzen ditut lurreko xede guziak
Nasaikiago etor dakitan goiko zorion bizia.
Sort-Herriari hartuko diot bere bazterren lillura
Eta bihotzez, bazterrez bazter, auhenen alde banoa,
Irri bat bezein arin eta boz, zabaldu nahiz lurrera.
Zorionaren gozoa

8-1-40
Donibanen

ITSAS-LAPUR

Arbasoen kar beroak
Erretzen nau ta zorutzen
Itsasoa! Itsasoa!
Hire amets gaitz zoroak
Daut gogoan su ezartzen.

Nunbeit bizi Itsas-lapur
Uhainetan zabal, nausi!
Itsasoa! Itsasoa!
Ez, deusetaz izan beldur
Deus mugarik ez ikusi!

Larrua beltz, burua xut,
Tirain basak oro bentzun!
Itsasoa! Itsasoa!
Kantu, ttoro eta zurrut
Luze ibil eta urrun!

Ez jendetan alfer bizi
Heriotze hits baten goait!
Itsasoa! Itsasoa!
Garrait ehun etsai-untzi
Gazterik hil, bainan garrait!

Zainetako nere karra,
Sutan dautak joan gogo.
Itsasoa! Itsasoa!
Zabal, zabal ta azkarra
Aipatzen duk Jaun Goikoa

Itsas-lapur naiz eginen
Galernari gogor, nausi.
Itsasoa! Itsasoa!
Guzia su nitzaik jinen
Nahiz arimak ebatsi.

Apez jauntzi suharretan
Niri nausi, denen mutil,
Itsasoa! Itsasoa!
Nahi nuke uhainetan
Amodioz gazterik hil

LILLURA

Etxeak zahar,
Mendiak suhar,
Orotan irri ta belar...
Herrian gozo eta gan behar!

Arima batek, herria maitez,
Gorri, ferde ta urdin hoikier
Egin du haize: Eskuan tanpez
Daukat herria pitz, argi, eder!

Hurbildik oro hits, baltsan dira
Urrundik sutan eskuak dauzka
Usain arinak eta lillura,
Azpian izen bat: «Elizaga».

Etxeak zahar,
Mendiak suhar,
Orotan irri ta belar...

SOTOTIK

«Sototik nator, sotorat noa...»

Aitu haiz arto jorran iluna jin arte.
Iduzki eta lanek ezindu baihaute,
Erdi lo egoki haiz... Begi hoik pitz bite:
Eltzeko ke hartarik ekartzen daukute.

«Sototik nator, sotorat noa...»

Jautsi naiz jauzi batez etxeko satora.
Marmalu sare, errauts, guziak beltz dira.
Artoski ukurtzen naiz duxulu aldera:
Dupatik kantuz doa arno bat suharra.

«Sototik nator, sotorat noa...»

Eup! Janpier, har eskurat, edan zak gogotik,
Begiak holakorik ikusi ez baitik:
Gorri hau askok ditek ta ddirddir hau gutik:
To, hartzak, gaizo Janpier, edan zak tututik.

«Sototik nator, sotorat noa...»

Eman daut bortzeko bat ta gan zait kantari...

Gaztea, nahi dauiat gogorat ixuri

Lurreko min guzieren nausi den pitz hori.

Oi, bihar, itzul hadi gan hadin kantari

«Sototik nator, sotorat noa...»

Banoa goiz guzieren zeruko satora

Hartarik begia pitz naiz beti atera.

Ai, Janpier, mozkor gaiten edanez Jaun hura,

Jauzika eta kantuz gateko zerura.

«Sototik nator, sotorat noa...»

Sotoan dut nik gogoa.

Goizean 10-8-40

Larresoron

PA!

Kaputxinetan badire
Bi lerro lore
Gorri ta ori
Iduzkirat irriz ari.

Banoa bati hurrupa
Bertzeari pa,
Lelo lerilo,
Penak oro baititut lo.

Arin arinik gogoia
Guziak zeru baitzaizkit,
Jauzi-mauzika banoa
Ta norat noan ez dakit...

Lorez lore pa emanik
Hetarik joaki den kea
Bihotza bete daukat nik
Daukat osoki pakea.

Kaputxinetan badire
Bi lerro lore
Gorri ta ori
Iduzkirat irriz ari.

Banoa bati hurrupa
Bertzeari pa
Lelo lerilo
Penak oro baititut lo

27-10-40

Baionako «Laetitian»

IV. ORROIT-MINEZ

BEÑAT ZENARI

Edertu orduko

Itzali zeruko

Lilia,

Pinpirina bezala

Ergel nindabilala,

Ikusi zintudan:

Xoratu zitzaitan

Begia.

Zure begi goxoak

Eta zure mintzoak

Ikasi zautaten

Garbirik egoiten,

Kusia...

4-10-37

Uztaritzen

SUPAZTER XOKOAN

Orduan zen Eguberri!
Tomas, orroit ote zira
Su-garren sorgin dantzari
Nola ginauden begira,
Lotuz kantu xaharreri?
Zoin zen goxoa gau hura!

Bihotzetik zenbeit kantu
Hor xaramelatu-eta
Horra nun zaikun airatu
Eguraren boz pollita:
Sutik gozorik zen aitu
Kantuz eta eleketa...

Zerbeit goxo bazen sutik
Airatu kantuño hortan;
Bainan «mur-mur» ahapetik
Egurak erran hitzetan
Ez ziteken adi tuntik...
Baginauden ametsetan...

Lehengo Euskaldun gaitzen
Kantuak eta dei latzak
Haitzetan baitziren sartzen
Adar mamiak dakartza.
Hargatik da maiz aditzen
Sutik Arbasoen boza

* * *

Gauaz igan naiz mendira
Entzun dut Aiten boz hori...
Ez zuen ez goxo hura
Oi, hil auhenka zen ari:
Haizeak Aiten nigarra
Bizkaiatik daut ekarri!

Erori naiz belauniko
Eskuak kurutzaturik:
«Noiz, Jaun Goikoa, noiz zaizko
»Supazterrari goxorik
»Sistuño hek ber-piztuko,
»Anaiak bateraturik?»

NUN ZIRA?

E.A. saratar apez-gai zenari

Extebe, nun zira?

Oraino nundik zaude ni ganat begira?

Bihotzez hurbil bainan zutarik hain urrun,
Jainkoak nahi duen tokirat banoa,
Guziak irriz, kantuz jasanez zu lagun,
Urrundik ezaun baita bihotzen gozoa.

Herritik erran dautet itzali zarela,
Behako gabekorik duzula begia.
Nola ba ote daite sustatzen nauzula
Dorpegi zaitanean hemengo bizia?

Extebe, nun zira?

Oraino nundik zaude ni ganat begira?

Neri so daude beti lehengobegiak,
Geroaz ezin ase, dena su ta irri,
Ohetik berrikitan neri so zirenak
Hobien bertzaldetik zaizkit gaur ageri.

Pizten naiz zuk dena su behatu orduko.
Gaur nere begi hitsak sutan pitz ditezen
Bai beha, neri beha, ni hemen aitzeko
Zure ta nere karra lurrerat zabaltzen.

* * *

Goizean atera naiz, kanporat atera
Guziak eder ziren, guziak zoin xuri!
Lurrari elurpean eman ez lillura,
Zeruko puxka zer bait ziteken orori...

Bainan joan baitzira
Egon naiz zeruari nigarrez begira.

20-1-40 Pauen
Extebe hil zela jakitean

BEILARI

Sarako hil-harrietan

Herriratuz geroztik beilari nabila,
Nahiz doi bat ikusi Exteben itzala.

Ibili naiz orotan, orotan nigarrez,
Bihotzeko huts hori ttipitu beharrez.

Bere odol suharra bihotzez goitika
Bota duen tokirat joan nintzen lasterka.

Gau beltzean sartu naiz dena zain ta nigar
Etxe hortan naitela gogotik pleinuz ar.

Begia hits heldu naiz nigar bat eskatuz:
Guziak irriz, guziak kantuz.

* * *

Hil harrien arterat noizbeit naiz erori
Belauniko, bakarrik, auhenez lurrari.

Zozotua nindagon lurrari begira:
Harri beltz bat, deusik ez... eta zu, hor zira

Hor, Extebe...

Zer diot? Zer ari naiz bila?
Bihotzean dut-eta Exteben itzala

7-2-40

LEIHOTIK BEGIRA

Ari da gaur uria, guziak hits dira,
Eta ni ilun nago leiotik begira.

Lagunak banituen zoin onak, zoin maite!
Extebe eta Beñat norat gan zarezte?
Zertako ni hola utz bakarrik, hoin triste!

Ari du gaur uria, guziak hits dira,
Eta ni ilun nago leihotik begira

Donibanen
6-7-40

HILA DA

Ez ninduen sekulan herioak laztu.
Egun nere gogoak guzietan ditu
Haren ikara eta usainak senditzen.
Errobiko zelaia gaur hola zerk zaitu,
Gozo hura kendurik hainbertze usaintzen.

Beldur nago ez baitut nigarrik ixurtzen,
Beldur bihotza zapart eginik ez naizen,
Penak salatu gabe, hemen flakatuko.
Denak zerk ote ditu gaur hola usaintzen?
Lohitik heldu dira, lohi itzultzeko...

Pertsukeri hoik oro ezin jasan zaizko
Bihotz huni; egiten baitiotet uko.
Doala ba lasaiki nere zorigaitza.
Ixil ba ixil, nere penen entzuteko.
Oi, gaindi egin gabe huts hadi bihotza.

Eskuratu dut atzo arrebaren hitza
Ikasi baitaut anai baten heriotza.
Azpian eman zautan: «Zure Mayi» eta
Nigar bat... ezin gordez pena horren gaitza.
Gaixoak! zertan zaizte Ama eta Aita.

Mixel, nere anaia suhar eta hauta,
Berri beltz hori ezin sinetsia baita,
Zato, ager zakizkit, egidazu irri.
Zato lehen bezala dugun biek kanta;
Bi bozetan lot gaiten zure kantu horri:

«Ttipi ttipitik...» bainan bakarrik naiz ari...
Ahantzi ote zaitzu, oihuz nago zuri
Zure anai leialaz, Mixel, orroit zaite.
Itsasoan arrauka, mendietan kurri
Elgarrekin joatea hain ginuen maite.

Orai denak ahantzi zaizkituz, ba ote?
Bihotzek ahanterik sekulan ez dute:
Ixilik orroit zaude, ez zaitut ahantzi
Ez eta ahantziko zu ganat jin arte,
Zuri esker delakotz nere karra bizi.

Zuk dautazu Herria hola maitarazi
Zure gogotik, zure karretik datortzi
Nere amets zabalak, pertsulari karra.
Hiltzekotan hiltze hau zinuen merezi:
Herriaren zaintzale, etsaier begira.

Goizean 19-7-40
Larresoron

ALARGUN

Kapadun bat nigarrez ikusi dut egun

Elizatik ilkitzen gure Ama lagun:

Zure maitea alargun...

9-8-40

Anaiaren ehortz-egunean

ZARRAPO...

Leiotik xeletaka ditugu ikusi
Kantari iragaiten karrikan nagusi.
Noiz ganen ote dire hemendik ihesi?

Gaua da... Haizeak daut bisaia zafratzen
Urrundik bafadaka baititut aditzen.
Huna nun dardaraka barnerat joan naizen.

Kantuak bihotzean egin daut zarrapo...

* * *

Ar kantuz lerro lerro xut eta espantu,
Bai egin nigarrari salbaiki gaur kantu,
Herraz gare maiz jada herraz kasik hantu.

* * *

Neri so dena odol baituzu bisaia,
Pilpilka ikusten dut, oi ene anaia,
Hil gabe egin duzun «Aitaren» nasaia.

Zu maitez ene baitan ez daite herrarik
Halere kantu ozar horiek utzirik
Zoazkite, ar nadien nigarrez lasairik...

18-8-40
Donibanen

**GEROKO PERTSULARI GAZTERI
AGUR ETA ONGI-ETORRI**

IRATZ EDER...

Mendi buruan daldaran dago
iratze ostu luzea,
Auhenez ala kantuz baitzaio
goiz arrats ari haizea.

Ostu luzea atzek ez unki
gain zabaletan sortua,
Ferekatzerat jiten zaizkitzu
lanoak eta zerua.

Larrutu dira gure mendiak:
ez da gehiago oihanik.
Bainan ostu bat eskuratu dut
mendirat pertsuz iganik.

Euskal-Herriko harri tartean
sortu iratze ostoa,
Dena lillura ta usain gozo
iragan zaitzu Hegoa:

Herdoildu dautzu, itsas haizeak
ekarri ferde bizia.

Eta, suz betez, etorri zaitzu
ximixt-karraskan ortzia.

Mendi buruan daldaran dago
nere iratze ostoa...

Apalik dago bainan nagusi
hartuz ororen gozoa.

Euskal-Herriko ameslariak
atzar lo pisu hortarik

Ar giten kantuz, soinuz ta pertsuz
iratzetarat bildurik.

Beha Euskaldun arkaitzetarik
berez bere jin ostoak.

Zer ez du beraz gure mintzotik
atera behar gogoak?

Iratze zabal hetarat goazen,
 anaiak, bira ta bira.
Ileak harro, irrintzinaka
 goazen Euskaldun mendira.

Guziak betan, guziak dantzan,
 aitzeko deika ta pertsuz
Har iratzean, har osto bana
 bira ta bira airatuz

Baionan, 20-9-40